

назву *Padarunak.by* (г. Мінск), крама адзення называецца *Канцэпт-крама ВУ* (г. Мінск) і інш.

Акрамя таго, у даследаваных намінацыях сустракаецца такая графічная асаблівасць, як выкарыстанне іншамоўных друкарскіх знакаў у якасці злучальных элементаў слоў, у тым ліку амперсанда – графічнага скарачэння лацінскага злучніка *et* (бел. *i*). Гэта можна праілюстраваць на прыкладзе назвы крамы прадуктаў у Мінску *Чарка & шкварка*.

Як паказала даследаванне моўнага матэрыялу, у большасці выпадкаў мы маем справу з нарматыўнымі, правільнымі ў лексічных і граматычных адносінах беларускамоўнымі нэймінгавымі адзінкамі. Разам з тым хочацца звярнуць увагу на некаторыя недакладнасці і памылкі з пункту гледжання нарматыўнасці беларускай мовы, напрыклад, назва крамы мясной прадукцыі *Мясной смак* (замест *Мясны смак*), назва крамы будаўнічых матэрыялаў *Хатник* (замест *Хатнік*), назва база адпачынку *Кветкі яблыні* (замест *Яблыневья кветкі*) і інш.

Заклучэнне. Такім чынам, графічныя і арфаграфічныя асаблівасці беларускамоўных нэймаў абумоўлены выкарыстаннем у іх афармленні лацінскага алфавіта, вялікіх літар, пунктуацыйных знакаў і інтэрнэт-знакаў. У цэлым выкарыстанне лацінскіх графем у беларускамоўных словах можна ахарактарызаваць як актыўнае, што пацвярджаецца не толькі вялікай колькасцю прыкладаў, але і выпадкамі сумяшчэння графічных знакаў розных моў. Варта адзначыць, што кірылічныя і лацінскія літары арганічна суіснуюць у найменнях гарадскіх аб'ектаў: выкарыстанне элементаў пэўнай сістэмы пісьма не адмаўляе ўжыванне іншай, а часам яны нават дапаўняюць адна другую. Графемы лацінкі выступаюць сродкамі выражэння экспрэсіі, якая надае эргоніму выразнасць і стварае непаўторнае аблічча сучаснага горада.

1. Стаселько, А.И. Белорусскоязычный нейминг в ресторанном бизнесе г. Минска: лингвистический аспект / А.И. Стаселько // Региональная ономастика: проблемы и перспективы исследования : сборник научных статей / сост.: А.М. Мезенко [и др.]; под научн. ред. А.М. Мезенко. – Витебск: ВГУ имени П.М. Машерова, 2022. – С.394–397. URL: <https://rep.vsu.by/handle/123456789/32458> (дата обращения: 20.01.2023).

АДАНТРАПАНІМНЫЯ АЙКОНІМЫ ГАРАДОЧЧЫНЫ: СТРУКТУРА І ФУНКЦЫЯНАВАННЕ

К.А. Зайцава
Віцебск, ВДУ імя П.М. Машэрава

Рэгіянальныя геаграфічныя назвы як крыніца культурнай і гістарычнай інфармацыі з'яўляюцца транслятарамі гістарычных падзей, сацыяльнага жыцця, матэрыяльнай і духоўнай спадчыны чалавека. Пры вывучэнні тапаніміі любога рэгіёна адным з асноўных формаўтваральных фактараў з'яўляецца антрапонім, які нясе ў сабе інфармацыю пра ўладальніка зямлі, нацыянальную прыналежнасць, сацыяльны статус

чалавека і г.д. У дадзенай працы намі зроблена спроба аналізу тапанімнай сістэмы Гарадоччыны – аднаго з буйных па плошчы раёнаў Віцебскага рэгіёна. Актуальнасць даследавання тлумачыцца недастатковым узроўнем даследаванасці праблем рэгіянальных намінацый, у тым ліку і геаграфічных назваў.

Мэта працы – ахарактарызаваць асаблівасці намінацый сельскіх населеных пунктаў Гарадоцкага раёна, утвораных ад антрапонімаў.

Матэрыялы і метады. Матэрыялам даследавання з’яўляюцца назвы населеных пунктаў Гарадоцкага раёна Віцебскай вобласці, утвораныя ад антрапонімаў. У ходзе аналізу фактычнага матэрыялу выкарыстоўваліся метады лінгвістычнага апісання, элементы статыстычнага, арэальнага.

Вынікі і іх абмеркаванне. Па дадзеных У.М. Генкіна, антрапаасновы ў геаграфічных намінацыях сталі пашырацца ў XIV – XVII стст., калі “ключавым фактарам намінацыі становіцца чалавек” [1, с. 166]. Намінацыі адантрапанімнага паходжання маглі абазначаць прыналежнасць населенага пункта канкрэтнай асобе ці ўказвалі на таго чалавека, які першым размясціўся на гэтай тэрыторыі. Тапанімная сістэма Гарадоччыны адрозніваецца вялікай колькасцю адзінак, утвораных ад антрапонімаў, і налічвае 17 % ад агульнай колькасці онімаў.

Каля 12% адыменных тапонімаў Гарадоцкага раёна аформлены пры дапамозе фармантаў *-ова, -ева, -ёва, -ава, -іна, -ына*: *Аляксеева, Аскерына, Баброва, Васькіна, Ваўкова, Жукава, Зайкава, Канавалава, Кошкіна, Краўцова, Кузьміно, Лукашова, Маісеева, Мядзведзева, Марозава, Осінава, Пазнякова, Раманава, Тарасава, Філімонава, Фралова, Юрава, Янава і інш.* На Віцебшчыне гэты паказчык дасягае 21% [1, с. 167]. Групу адантрапанімных айконімаў Гарадоччыны складаюць назвы, што ўзыходзяць у большасці да кананічных уласных імёнаў і іх варыянтаў *Аляксей, Васіль, Маісей, Міхаіл, Пётр, Раман, Юрый* і г.д.; славянскіх і дахрысціянскіх імёнаў *Ждан, Пазняк; Бабёр, Воўк, Жук, Заяц, Мароз, Мядзведзь*; этнонімаў *ліцвін, немец*; а таксама ад назваў асоб па прафесіі, роду дзейнасці: *каваль, канавал, кравец, дудар* і інш.

Другую пазіцыю па папулярнасці на даследаванай тэрыторыі займае група айконімаў з суфіксам *-енкі/-анкі* (3%): *Андрэенкі, Антоненкі, Аўдзеенкі, Барысенкі, Маісеенкі, Марчанкі, Саўчанкі, Севасцеенкі* і інш.

Адзінкавымі прыкладамі прадстаўлены айконімы Гарадоччыны, аформленыя пры дапамозе фармантаў: *-ічы/-ычы* (*Астапковічы, Сцяпанавічы* – 0,6%); *-еўцы/-аўцы* (*Антоніаўцы, Кавалеўцы* – 0,6%); *-аўка* (*Барысаўка, Верамееўка, Максімаўка* – 0,8%).

Сярод айконімаў, што з’яўляюцца аб’ектам дадзенага даследавання, намі таксама была зафіксавана адзінкавая намінацыя з фармантам *-оўшчына* – *Баброўшчына*. У адрозненні ад Гарадоччыны на Віцебшчыне айконімы, аформленыя пры дапамозе фармантаў *-шчына, -оўшчына, -еўшчына*, займаюць другую пазіцыю па прадуктыўнасці (*Абрамаўшчына, Баранаўшчына, Юркаўшчына і г.д.*).

Заклучэнне. Такім чынам, адантрапанімныя айконімы Гарадоцкага раёна даволі разнастайныя па сваіх словаўтваральных асновах, якія ўключаюць у свой склад як кананічныя, так і старажытнаславянскія імёны, этнонімы, мянушкі. Сістэмы адантрапанімных айконімаў Гарадоччыны і Віцебшчыны істотна адрозніваюцца паміж сабой па колькасных паказчыках, а таксама наяўнасці/адсутнасці асобных антрапафармантаў.

1. Генкин, В.М. Третий этап формирования топонимии Витебщины / В.М. Генкин // Наука – образованию, производству, экономике : материалы 74-й Региональной научно-практической конференции преподавателей, научных сотрудников и аспирантов, Витебск, 18 февраля 2022 г. / Витеб. гос. ун-т ; редкол.: Е.Я. Аршанский (гл. ред.) [и др.]. – Витебск : ВГУ имени П.М. Машерова, 2022. – С. 166 – 167. URL: <https://rep.vsu.by/handle/123456789/31537> (дата обращения: 28.01.2023).

ПЫТАЛЬНЫЯ СКАЗЫ СА ЗНАЧЭННЕМ ПАБУДЖЭННЯ ДА ДЗЕЯННЯ Ў БЕЛАРУСКАЙ МАСТАЦКАЙ ПРОЗЕ

*В.Э. Зіманскі, Н.М. Суконкіна
Віцебск, ВДУ імя П.М. Машэрава*

Пытальныя сказы нярэдка ўжываюцца не толькі з мэтай высветліць у суразмоўцы пэўную інфармацыю (як прамыя маўленчыя акты), але і з мэтай каузіраваць выкананне/невывананне ім нейкага дзеяння (як ускосныя маўленчыя акты). Рэалізацыя катэгорыі пабуджальнасці праз выкарыстанне пытальных сказаў у розных мовах узгадваецца ў працах такіх даследчыкаў, як Дж. Сёрль, В.С. Хракоўскі, А.П. Валодзін, А.У. Бандарка, А.Ю. Маслава і іншых. Навуковыя працы, у якіх бы ўсебакова былі разгледжаны спосабы рэпрэзентацыі катэгорыі пабуджальнасці на матэрыяле беларускай мовы, на сённяшні дзень, за нешматлікімі выключэннямі [1], адсутнічаюць. Тым не менш маецца патрэба ў такім даследаванні для вырашэння практычных задач: атрымання вынікі будучы карыснымі пры правядзенні судовых лінгвістычных экспертыз для адказу на пытанні пра ілакутыўны кампанент тэксту, у перакладчыцкай дзейнасці для карэктнай перадачы зместу твораў, пры выкладанні беларускай мовы. Мэтай праведзенага даследавання з’яўляецца апісанне выпадкаў, калі катэгорыя пабуджальнасці ў беларускай мове рэалізуецца пры дапамозе пытальных па мэце выказвання сказаў.

Матэрыял і метады. Матэрыялам даследавання сталі выказванні са значэннем пабуджэння да дзеяння з праявічых твораў беларускіх пісьменнікаў А. Афіяроўскага, А. Аляшкевіча, В. Гапеева, У. Саламахі, В. Праўдзіна. Пры правядзенні даследавання выкарыстоўваліся агульныя (апісанне, супастаўленне) і прыватныя метады (кампанентнага аналізу, аналізу камунікатыўнай сітуацыі, кантэкстуальнага аналізу, функцыянальна-прагматычнага аналізу).

Вынікі і іх абмеркаванне. Упершыню пільную ўвагу даследчыкаў на ўскосныя маўленчыя акты звярнуў Дж. Сёрль у артыкуле “Ускосныя